

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Önder CAN†

Cüneyt DEMİR‡

Ramazan YİRCİ§

Öz

Bu araştırmanın amacı, lise 9. ve 10.sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin belirlenerek farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Bu amaç kapsamında öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile cinsiyet, öğrenim gördüğü program türü, sınıfı, internetin hangi amaçlarla kullanıldığı, şahsi bilgisayara sahip olma, akıllı telefona sahip olma, ailenin internet kullanımına müdahale durumu, internet kullanma süresinin kontrolü, boş zamanların nasıl değerlendirildiği, haftalık spor faaliyeti, internet bağlantısına sahip olma durumu gibi değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışma Kahramanmaraş İli Onikişubat İlçesindeki Mesleki Teknik ve Anadolu Liselerinde eğitim gören 961 gönüllü öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama “Kişisel Bilgi Formu” ve “İnternet Bağımlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach Alpha kat sayısı .90 olarak hesaplanmış ve oldukça güvenilir olduğu kabul edilmiştir. SPSS 22.0 istatistik paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım sergilediği görülmüş ve parametrik analizler uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda internet bağımlılığı oranı % 1.6 olarak değerlendirilmiş olup, olası bağımlı risk altında olanların oranı ise %37.6 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası ise herhangi bir internet bağımlılığı semptomu göstermemiştir. Öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyinin aile müdahalesi, internet kullanım amacı, boş zamanları değerlendirme, akıllı telefon kullanım değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcılardan olası bağımlı olan risk altındaki kullanıcıların oranının yüksek olduğu ve öğrencilerin internet kullanımlarına yönelik bilinçli bir ebeveyn kontrolünün olmadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Bağımlılık, İnternet Bağımlılığı, Lise Öğrencileri.

ANALYZING HIGH SCHOOL STUDENTS' INTERNET ADDICTION LEVELS ACCORDING TO SOME VARIABLES

Abstract

The aim of this research is to determine internet addiction levels of the students who are studying in 9th and 10th grade of high school and to examine them in terms of different variables. Within the scope of this general objective, internet addiction levels of the students were evaluated according to gender, type of program they are studying, class, purpose of using internet, possession of computer, possession of smart phones, parental intervention for internet usage, duration of internet use, recreational preference, weekly time devoted to sports, and access to Internet. The study was carried out with the participation of 961 volunteer students who attended the 9th and 10th classes in Vocational Technical and Anatolian High Schools in Kahramanmaraş, Turkey. For data collection, "Personal Information Form" and "Internet Addiction Scale" were used in the research. The data were analyzed with the SPSS 20.0 statistical package program. As a result of the analysis, the internet addiction rate was estimated as 1.6% and the rate of the risk of addiction as 37.6%. More than half of the participants did not show any internet addiction symptoms. There was a statistically significant difference in the level of internet

* Bu çalışma Önder CAN tarafından Dr. Öğretim Üyesi Ramazan YİRCİ danışmanlığında hazırlanan yüksek lisans projesinin özeti olup 26-28 Ekim 2017 tarihinde Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde düzenlenen 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

† Sınıf Öğretmeni, Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü, can46hanife@hotmail.com

‡ Müdür Yardımcısı, MADO Kadriye Kanbur İlkokulu, cuneyt2540@gmail.com

§ Yetkilendirilmiş yazar: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan YİRCİ, KSU Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, yirci@ksu.edu.tr

addiction among the students regarding parental intervention, the purpose of internet use, recreational preferences, and smart phone possession. No significant differences were found in the internet addiction levels of the participants in terms of gender and the way of internet access. All in all, it has been revealed that the proportion of the users who are at risk of Internet addiction is high, and there is no conscious parental control over the internet usage of the students.

Keywords: Internet, Addiction, Internet Addiction, High School Students.

GİRİŞ

İnternet kelimesi, “Inter (national)” (uluslararası) ve “Net (work)” (ağ) kelimelerinin birleşmesiyle “uluslararası ağ” olarak bilinmektedir. Ayrıca internet, TDK (Türk Dil Kurumu) tarafından “genel ağ” olarak adlandırılmaktadır (TDK, 2017). İnternetin icadı 1960’lı yıllarda, askeri güvenlik ve araştırma amacıyla başlamıştır. Amerikan Massachusetts Institute of Technology Üniversitesi’nde, J.C.R.Licklider adında bir bilim adamının, temellerinin attığı bu sistemin amacı, interneti herhangi bir yerden bilgi yüklemek ve bilgilere ulaşmak amacıyla geliştirmeye çalışmasıyla başlamıştır. 1965 yılında L.Roberts ve T.Merrill adlı bilim adamlarının çalışmalarıyla değişik bilgisayarlardan yazışabilme imkânı başarılmıştır. 1969-1972 yılları arasında ise internetin temelleri atılarak ulusal bağlantılar gerçekleştirilmiş ve ilk e- posta gönderimi yapılmıştır. Zaman içerisinde ise askeri alanlar dışında yeni bilgisayar ağları kurulmuş ve bu ağlar birbirine kablo ya da telsiz sistemleri bağlanmıştır. Birçok bilim adamı internetin geliştirilmesi için çaba harcamıştır. Ana felsefesi bilgi paylaşımı olan bu sistem, 1996 yılında yüzün üzerinde ülkeye yayılmıştır (Akel, 2016). Son gelinen noktada ise internet hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Hayatı kolaylaştıran uygulamalarla birlikte internet bankacılık, sağlık, eğitim, eğlence, kamu hizmetleri gibi pek çok alanda yoğun bir şekilde kullanılır olmuştur.

İnternetin Türkiye’deki Gelişimi

Türkiye’de internet ağı projesinin 1991 yılında ODTÜ ve TÜBİTAK işbirliğinde başlatıldığı görülmektedir. İlk internet bağlantısı ise 12 Nisan 1993 tarihinde ODTÜ bünyesinde gerçekleştirilmiştir. İlk günden bugüne uzanan tarihçeye bakıldığında, Türkiye’nin internetin gelişimini en iyi takip eden ülkelerden biri olduğu söylenebilir. Türkiye’nin interneti kullanmaya başlaması, 80’li yıllardaki yavaş ama birbirini takip eden gelişmelerin arkasından gelmiştir. IBM firmasının ilk kişisel bilgisayarı tanıtmasının ardından World Wide Web (W3) 1990 yılında sahneye çıktı. Tim Berners Lee öncülüğünde hayata geçen ilk web sitesi, W3’ün ne olduğunu anlatan ilk çevrimiçi sayfa olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’de öncelikle üniversitelerde kullanılmaya başlayan internet ODTÜ’nün ardından 1994-96 yılları arasında Bilkent, Boğaziçi, Ege ve İstanbul Teknik Üniversitesi’nde de hayata geçmiştir. Bu kapsamda ilk Türkçe içerikli sayfalar ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi öncülüğünde hayata geçmiş ve devamında ekşi sözlük ve mynet gibi Türkçe içerikli sitelerin ortaya çıktığı görülmüştür. Bilgisayarların dial-up modemine uzanan ek bir telefon kablosuyla yapılan ilk internet bağlantıları oldukça zahmetliydi. Ancak Türkiye’de internet servis sağlayıcılarının (ISS) hızla artmasıyla birlikte internet bağlantısı ADSL üzerinden daha kolay bir hal almıştır. Son dönemde ise kablosuz şebekeler de yaygın olarak internet ağını, cep telefonu kullanıcılarına açarak bağlantı hızlarını artırdı. Böylece medyada daha hızlı ve canlı bağlantı imkânına da kavuşmuş oldu. Eskiden herhangi bir bölgeden canlı yayın yapmak için, donanımlı bir ya da birkaç araç gönderilmesi gerekiyordu oysa şimdi 4G bağlantısıyla dağ başından kamera ile görüntü aktarımı yapılabilir (Akel,2016).

Bağımlılık

Bağımlılık, olası kötü sonuçlarına rağmen, dürtüsel olarak madde ve sanal alıştırıcı arayışı ve kullanımı ile ifade edilen, tekrar edici, kalıcı bir beyin hastalığı olarak tanımlanmaktadır. Bağımlılık, beyin ile ilgili bir rahatsızlık olarak düşünülür, çünkü maddeler ve sanal alıştırıcılar beynin yapısını ve çalışma sistemini değiştirmektedir. Yapılan araştırmalarda içki ve sigara bağımlılığı dışında kumar, alışveriş, spor, siberseks ve teknolojinin de beyinde bağımlılık oluşturduğuna dair veriler bulunmuştur (Tarhan, 2015). Tarihi süreç incelendiğinde bağımlılık ile ilgili ilginç bulgular karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar bilinçlerini değiştirmek için antikçağdan beri bitkileri kullanmışlardır. M.Ö 2737 yılında Çin İmparatoru'nun Şifalı Bitkiler Tarifi kitabında esrarın adı geçmektedir (Tarhan, 2015). İlk çağda M.Ö. 4000'li yıllarda Sümerler devletinde opiat kullanımıyla ilgili tarihi yazıtlar ve kalıntılarla ilgili eserlere rastlanmıştır. M.Ö. 2000'li yıllarda ise Mısır'da, M.Ö. 2700 yılında Orta Asya'da eski Çin ve Hint uygarlıklarında haşhaş ekimi, afyon üretimi ve afyondan yapılan ilaçlarla ilgili ayrıntılı yazılar ve kalıntılara rastlanmıştır. Alkol kullanımının geçmişinin oldukça eski olduğu bilinmektedir. İlk çağlarda dinsel törenlerde sarhoş olmayacak derecede alkol kullanımı ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Eski yunan içki tanrısı Dionysos adına düzenlenen şenliklerde şarap içildiği bilinmektedir. M.Ö 2000 yıllarında Hammurabi kanunlarında alkol tüketimi ve satışına ilişkin kurallar oluşturulmuştur. Alkolün tüketimi ve bunun sonucu oluşan bağımlılığın bir hastalık olarak incelenmesi son 150 yıl öncesine gitmektedir. Bir başka bağımlılık maddesi olan tütünün 1556 yılında Fransa'ya girdiği 1565 yılında da İngiltere'ye yayıldığı bilinmektedir. 1612 yılında Virginia eyaletinde tütünün ticari olarak ekimine başlanması ve bunu takip süreçte ABD'de, ilk sigara yapma makinesinin patentinin 1881 yılında alınmasının ardından üretim ve tüketim ciddi şekilde arttı. 1903 yılında Kanada, İngiltere ve Amerika'da sigaranın zararları ve yasaklanması için kanunlar gündeme gelmişse de bu girişimler birinci dünya savaşı ile sonuçsuz kaldı ve sigara tüketimi en yüksek seviyeye çıktı. 1943 yılına varıldığında dünyadaki yetişkin insanların yaklaşık % 60-80'ni sigara içiyordu (Sağlık Bakanlığı, 2012). 19.yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başında afyon bağımlılığı tüm dünyayı sarmıştır. 1970'lerde eroin, 1990'larda ekstazi bağımlılığı insanlığı derinden etkilemiştir. 1970'li yıllarda derinleşen soğuk savaşın topluma olumsuz etkisi eroin bağımlılığını yaygınlaştırmıştır ve eroin fırtınasını ekstazi takip etmiştir. Ekstazi ve kokain kullanımının bu dönemde yaygınlaştığı görülmüştür. 2000'li yıllara geldiğimizde artık tüm dünyaya 'sanalizm' damgasını vurmuştur. Sanattan günlük etkinliklere, haberleşmeden para takibine kadar sanal ortam tüm dünyada bu görevleri almıştır. Bu dönemin bağımlılığının da doğal olarak internet bağımlılığı olduğu görülmüştür (Ögel, 2014).

İnternet Bağımlılığı Nedir?

İnternet bağımlılığı kavramı ilk olarak 1995 yılında psikiyatrist Ivan Goldberg'in DSM-IV'ün karmaşıklığını ve katılığını göstermek amacıyla burada yer alan bazı bağımlılık kriterlerini "İnternet Bağımlılığı Bozukluğu" olarak uyarlayıp meslektaşlarına bunu elektronik posta olarak yollamasıyla ortaya çıkmıştır. Goldberg bunu ilk olarak şaka amaçlı yapmış olsa da meslektaşlarından gelen geri bildirimler bu bağımlılığa uygun belirtiler gösterdiklerini ve meslektaşlarının kendisinden bu konuda yardım beklediklerini öğrenmesiyle İnternet Bağımlılık Destek Grubu'nu kurarak bu konuda çalışmalarına başlamıştır (Ekici, 2002).

İnternet bağımlılığı, alan yazınına ilk kez internet bağımlılığı (internet addiction) olarak girse de süreç içerisinde internet bağımlılığı yerine; internet bağıllığı (internet dependency),

patolojik internet kullanımı (pathological internet use), problemlili internet kullanımı (problematic internet use), aşırı internet kullanımı (excessive internet use), internet istismarı (internet abuse), internet bağımlılığı bozukluğu (internet addiction disorder) kullanımları tercih edilmiştir (Dinç, 2016).

Bireyin yaşamında internet kullanımından ötürü psikolojik, sosyolojik, okul ve iş yaşamıyla ilgili birtakım zorluklarla karşı karşıya kalması sorunlu internet kullanımı olarak ifade edilmektedir. Çevrimiçi sohbet, çevrimiçi oyun, çevrimiçi kumar, çevrimiçi alışveriş, pornografi ve çevrimiçi suç vb. Etkinlikleri interneti kötüye kullanım kavramının kapsamı içerisindedir. Aşırı internet kullanımı ile internet bağımlılığı da ayrılmaktadır. Aşırı internet kullanımı kavramında bireylerin normalden, alışılmıştan veya planlandığından daha uzun süre internette kaldığı ifade edilmektedir. Bir bireyin ödev veya iş amaçlı internette uzun süre internette kaldığı ifade edilmektedir. İnterneti aşırı kullanan her birey için bağımlılıktan söz edilmeyebilir. Bilgisayar bağımlılığı, oyun bağımlılığı, sanal bağımlılık, net bağımlılığı gibi İnternet bağımlılığını tanımlayan başka terimlerde kullanılmaktadır. Terim karmaşası burada da sürmektedir. Bu terimlerin hepsi aynı şeyi tanımlamakla birlikte farklı ifade edilmektedir. Bu da araştırma yapmayı, anlamayı, aynı dili konuşmayı zorlaştırmaktadır (Ögel, 2014).

Yapılan araştırmaların ve kliniklere gelen vakaların sayısı arttıkça meselenin sadece istismar, aşırı ya da problemlili internet kullanımı olarak adlandırılmayacağı, bağımlılık olarak adlandırılması gerektiği yerli yerine oturmuştur (Dinç, 2015).

İnternet Bağımlılık Nesneleri

İnternete bağımlılığı kolaylaştıran nesnelere olarak bilinen internet bağımlılık nesnelere şunlardır:

- Problemlili Online Gezinti
- Problemlili Online Kumar
- Problemlili Online Cinsellik
- Problemlili Online Alışveriş
- Problemlili Sosyal Medya Kullanımı
- Problemlili Çevrimiçi Oyunlar

İnternet Bağımlılığının Gelişimi

Teknoloji bağımlılığında, bağımlılık noktasına genellikle bir anda gelmez, süreç adım adım gelişir. Bu adımlar bağımlılığın gelişmekte olduğuna dair ciddi ve önemli işaretlerdir (Dinç,2015: 33-35). Buna göre:

Bu adımlardan birincisi deneysel kullanımdır. Kişi internette herhangi bir şekilde bir site, bir oyun, bir uygulamaya ilgi duyar. Bu isteğini gidermek için o siteye gider, o oyunu oynar veya o uygulamayı tatbik eder. Birinci adım fazla sorun teşkil etmez, denenmiştir, giderilmiştir. Bundan sonraki kullanımlar artık ikinci ya da üçüncü adımın kullanımlarıdır.

İkinci adım sosyal kullanımdır. Kişinin çevresinde belli bir oyunu oynayan, belli bir siteye giren ya da belli bir uygulamayı devamlı ve düzenli kullanan bir arkadaş grubu varsa o gruba girmek için ya da o grupta kalmak için kendisi de o siteye girer, o oyunu oynar, o uygulamayı kullanır. Bunun dışında bir davranışta bulunursa içinde bulunduğu grubun gündeminin dışında kalacağını düşünür. Gündemin dışında kalması hâlinde de bir süre sonra grubun

dışında kalacaktır. Bundan dolayı, gruba uyum sağlayabilmek grubun dışında kalmamak için kişi çoğu zaman istese de istemese de, sevse de sevmese de o siteyi/oyunu/uygulamayı kullanacaktır. Dolayısıyla deneysel kullanımın ardından kullanım, sosyal kullanımla devam eder ki bugün bağımlılığı başlatan ya da sürdüren sebep olarak gençlerde özellikle ağırlıklı olarak sosyal kullanım olduğu görülmektedir.

Üçüncü adım operasyonel kullanımdır. Yani bir hedefe dönük kullanımdır. Bu amaçların birincisi keyif almak, diğeri problemlerden kaçmaktır. Boş zamanlarını nitelikli geçirmeyen, faal bir sosyal çevreye sahip olmayan veya herhangi bir sebeple bir şeyler yapmak ya da insanlarla gerçek ilişki kurmak istemeyen insanlar can sıkıntısından kurtulmak için genellikle en ucuz, en kolay ulaşılabilir, en fazla alternatifli olarak teknoloji araçlarını bulurlar. Bu araçları kullandıkları sürede can sıkıntılarını geçer hatta bazı kullanımlardan keyif alırlar. Bu nedenle ne zaman boş kalsalar ve canları sıkılsa çok fazla alternatiflere bakmadan teknoloji araçlarını kullanırlar. Problemlerden kaçarken kişi hayatında işinden, okulundan ya da kendinden kaynaklanan sorunları çözemediği, çözmek istemediği ya da çözmeye gücünün kalmadığı için problemlerini bir süre için bile olsa unutmak amacıyla teknoloji araçlarını kullanımına yönelir. Bu şekilde kişi problemlerinin olduğu dünyadan sıyrılıp probleminin olmadığı yeni bir dünyada var olur. Dolayısıyla problemler ne zaman kendini gösterse kişi, sorunlardan kaçmak için teknoloji kullanımına sığınır. Teknoloji kullanımı kısa vadede çözüm gibi gözükse de uzun vadede çözülmeyen sorunlar varlığını devam ettirmekte, çoğu zaman da olduğu gibi kalmayıp büyümektedir. Aslında teknoloji kullanımı problemlerin çözümü değil kısa vadede büyütücüsü, uzun vadede sebebi olacaktır.

Dördüncü adım ise bağımlı kullanımıdır. Kişinin artık kullanmak için herhangi bir nedene ihtiyacı yoktur. Sosyal çevresi bağımlı olsun olmasın, merak etsin etmesin, hayatında sorunlar olsun olmasın kişi artık bağımlıdır. Merak edecek bir şey yoksa da arayacak bir şey bulacak, sosyal çevresinde kullanıcı olmasa da kullanıcılardan oluşan bir sosyal çevre ortamı kuracak, hayatındaki bütün vaktini dijital kullanımla dolduracağı için canı sıkılmayacaktır. Bu şekilde bağımlı kişi kendi oto kontrolünü sağlayamaz, akıl ve irade bağımlı kişide artık devre dışı kalır. Bağımlı kişi gününün çoğunu bağımlı olduğu maddenin esareti altında geçirir.

Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın amacı; Kahramanmaraş 12 Şubat İlçesi'ndeki Mesleki Teknik Liseleri ve Anadolu Liselerinde öğrenim gören öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemektir. Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri puanları;

- i. Cinsiyet,
- ii. Öğrenim gördükleri program türü,
- iii. Öğrenim gördükleri sınıf düzeyi,
- iv. İnternete çoğunlukla neren bağlanması,
- v. Haftalık spor faaliyeti süresi,
- vi. Boş zaman aktiviteleri,
- vii. İnternet kullanımında aile müdahalesi,
- viii. İnterneti en çok hangi amaçla kullandıkları,

ix. İnternete en çok nereden bağlanıldığı,

x. İnternet kullanımının süresi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

1. YÖNTEM

Bu araştırma tarama modelinde yapılan betimsel bir çalışmadır. Tarama modelleri, halen varolan ya da geçmişteki bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Betimsel tarama modelinde, araştırma konusu olan nesne ya da bireyi, bulunduğu doğal şartlarda gözlemlemek esastır (Karasar, 1994). Bu çalışmada lise öğrencilerinin içinde buldukları doğal koşullarda internet bağımlılık düzeyini belirlemek amacıyla tarama modelinde betimsel bir çalışma uygun görülmüştür.

1.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında, Kahramanmaraş Onikişubat İlçesi Devlet Liselerinde kaydı bulunan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada 2016-2017 Bahar yarıyılında okuyan 961 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmaya seçilen örneklem grubunun 524'ü (%54,5) erkek öğrencilerden, 437'si (%45,5) ise kadın öğrencilerden oluşmaktadır.

1.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “İnternet Bağımlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının liselerde uygulanabilmesi için Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Ölçme araçlarının öğrenciler tarafından doğru bir şekilde cevaplamaları için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri hakkında bilgi edinebilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formunda cinsiyet, öğrenim gördüğü program türü, sınıf, internetin hangi amaçlarla kullanıldığı durumu, şahsi bilgisayara sahip olma durumu, akıllı telefona sahip olma durumu, ailenin internet kullanımına müdahale durumu, internet kullanma süresinin kontrol durumu, boş zamanların nasıl değerlendirildiği durumu, haftalık spor faaliyeti durumu, internet bağlantısına sahip olma durumu değişkenleri bulunmaktadır. İnternet bağımlılık ölçeği DSM-IV'ün “Psikoaktif Madde Bağımlılığı” ölçütlerinin Young (1998) tarafından internete uyarlanmasıyla dönüştürülmüştür. İlk olarak “Tanı Anketi” olarak geliştirilen bu ölçek daha sonra 20 soruluk “İnternet Bağımlılık Ölçeği”ne dönüştürülmüştür. 6'lı likert tipinde oluşturulan bu ölçekteki her bir soru için katılımcılara 0 (Hiçbir Zaman), 1 (Nadiren), 2 (Arada Sırada), 3 (Çoğunlukla), 4 (Çok sık), 5 (Devamlı) derecelerinde puan verilir. Anket sonucunda elde edilen puanların toplanmasıyla 50 puan ve altında alan kullanıcılar “Semptom Göstermeyenler”, 50-79 puan aralığındaki kullanıcılar “Sınırlı Semptom Gösterenler”, 80 ve üstü puan alanlar ise “Patolojik İnternet Kullanıcısı” olarak sınıflandırılır (Bayraktar, 2001).

Eftekin (2015) ölçeğin değerlendirmesi hakkında Young tarafından sunulan kriterlerin dikkate alındığını ve ‘20-49: Ortalamadasınız-Kontrollü kullanım.’, ‘50-79: Ortalamanın üstündesiniz-Kontrol altına alınmalı.’ ve ‘80-100: Ortalamanın çok üstündesiniz-İnternet bağımlısı, tedavi olmalı.’ şeklinde değerlendirildiğini belirtmiştir.

Bayraktar (2001)'in araştırması sürecinde anketin İngilizce'den Türkçeye uyarlanması Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Anabilim Dalı'nda bulunan beş öğretim görevlisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Öğretim görevlileri anket bütünlüğünü göz önüne alarak, 12-17

yaş aralığındaki bireylerin anlayabilecekleri şekilde uyarlamayı gerçekleştirmişlerdir. Ölçek kullanımını için gerekli izin alınmıştır.

Araştırma için katılımcılara 1000 adet form dağıtılmış 961 adet form geri dönmüştür. Ölçek formlarının geri dönüş oranı %96.1'dir. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach Alpha kat sayısı .90 olarak hesaplanmış ve oldukça güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

1.3. Verilerin Çözümlemesi

Veriler SPSS 22.0 istatistik paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerin dağılımı QQ plot, basıklık (Kurtosis) -0.601, standart hatası (Std. Error Of Kurtosis) 0.158 ve çarpıklık (Skewness) 0.331, standart hatası (Std Of Skewness) 0.079 değerleri incelenerek değerlendirilmiş ve genel geçer bir kural olarak çarpıklık katsayısını ve basıklık katsayısını sırasıyla, çarpıklığın ve basıklığın standart hatasına böldüğümüzde çıkan değerler -1.96 ile +1.96 arasında kalıyorsa dağılımın normal kabul edileceğinden (Can, 2016) yola çıkarak verilerin normal dağılım sergilediği ve parametrik testlerin yapılabileceği görülmüştür.

Verilerin analizinde araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kişisel özelliklerini betimleyen frekans ve yüzde dağılımları ile ölçeklerden elde edilen puanlardan aritmetik ortalama ve standart sapmaları bulunmuştur. Öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyinin öğrencilerin cinsiyet, sınıf, akıllı telefon, aile müdahalesi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar t-testi kullanılmıştır. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin internete nereden bağlanıyorsunuz haftalık spor saati, boş saatleri değerlendirme, internet kullanım amacı değişkenine göre farklılığı belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin haftalık spor saati değişkenine göre farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Post-Hoc Games Howell testi yapılmıştır. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin boş zaman değerlendirme değişkenine göre farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Post-Hoc Scheffe Testi yapılmıştır. Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin internet kullanım amacı değişkenine göre farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Post-Hoc Scheffe testi uygulanmıştır. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı toplam puanlarının parametrik olmayan aylık şahsi gelir değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için 'Kruskal Wallis-H' tekniği uygulanmıştır.

Bu çalışmada kullanılan ölçme aracı altılı Likert tipi şeklinde ölçeklenmiştir. Ölçme aracıdaki maddelere katılma düzeyleri "Hiçbir zaman", "Nadiren", "Ara sıra", "Çoğunlukla", "Çok sık" ve "Devamlı" şeklinde derecelenmiştir. Anketteki altılı ölçeğin değer farkının (6-1=5) değer yargısına (6) bölünmesiyle elde edilen 0,83'lük aralıklar, katılım düzeyinin sınırlarını belirlemiştir. Buna göre 0,00-0,83 arasında aritmetik ortalamaya sahip olan sorulardaki katılım düzeyi "Hiçbir zaman", 0,83-1,66 arasındakiler "Nadiren", 1,66-2,50 arasındakiler "Ara sıra", 2,50-3,32 arasındakiler "Çoğunlukla", 3,32-4,15 arasındakiler "Çok sık" ve 4,15-5,00 arasındakiler "Devamlı" olarak yorumlanmıştır.

2. BULGULAR

Bu kısımda araştırma bulgularına yer verilecektir. Araştırma kapsamında lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyinin öğrencilerin cinsiyet, sınıf, akıllı telefon, aile müdahalesi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t-testi uygulanmıştır.

Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin internete nereden bağlanıyorsun, haftalık spor saati, boş saatleri değerlendirme, internet kullanım amacı değişkenine göre farklılığı belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları kullanılmıştır.

Tablo 1: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Faktör	Değişkenler	F	%
Cinsiyet	Erkek	524	54.5
	Kadın	437	45,5
Sınıf	9.Sınıf	466	48.5
	10.Sınıf	495	51.5
Okul Türü	Anadolu Lisesi	495	51.5
	Meslek Lisesi	466	48.5
Akıllı Telefon Kullanımı	Evet	764	79.5
	Hayır	197	20.5
İnternet Kullanımı	Evet	959	99.8
	Hayır	2	0.2
Aile Müdahalesi	Evet	578	60.1
	Hayır	382	39.9

Tablo 1’de görüldüğü üzere öğrencilerden 764’ünün (79.5) şahsi akıllı telefona sahip oldukları, 197 (% 20.5) kişinin ise akıllı telefona sahip bulunmadığı görülmüştür. Öğrencilerin 959’nun (%99.8) neredeyse tamamının internet kullandıkları gözlenmektedir. Bu durum, günümüzde genel olarak internete erişimin kolay ve maliyetinin de uygun olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Öğrencilerin internet kullanımına aile müdahalesi sorusuna ise katılımcıların 578’i (%60.1) evet cevabını verirken, katılımcıların 382’sinin (%39.9) ise ailesi tarafından internet kullanımlarına herhangi müdahalenin olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Faktör	Değişkenler	f	%
İnternet Kullanma Süresi	Hiç Kimse	245	25.5
	Kendim	536	55.8
	Ailem	180	18.7
Bağlanma Ortamı	Ev	382	39.8
	İnternet Kafe	32	3.3
	Cep telefonu	485	50.5
	Diğer	62	6.5
Boş Zaman Değerlendirme	Spor	145	15.1
	Müzik	270	28.1
	Kitap okumak	84	8.7
	Bilgisayar oyunu	92	9.6
	İnternet	286	29.8
	Diğer	84	8.7
İnternet Kullanım Amacı	Eğlence	789	82.1
	Sosyalleşme	100	10.4
	Bilgi Edinme	72	7.5

Tablo 2’de internet kullanım süresi, bağlanma ortamı ve yapılan haftalık spor saati değişkenlerine ait betimsel değerler görülmektedir. Katılımcıların 536’sı (%55.8) internet kullanım sürelerini kendilerinin kontrol ettiğini söylemiştir. İnternet kullanım sürelerini annelerinin kontrol ettiğini söyleyen katılımcılar 180 (%18.7)’dir. İnternet süresini hiç kimsenin ve kendilerinin kontrol ettiğini söyleyenlerin oranının ortalama % 80 i geçmesi gençlerin problemleri internet kullanımlarına dair ciddi bir riski beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun internete şahsi bilgisayar ve akıllı telefonlarından girdikleri anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan 286’sının (%29.8) internete girerek, 270’nin (%28.1) müzik dinleyerek, 145’nin (%15.1) spor yaparak, 92’sinin (%9.6) bilgisayar oyunu oynayarak, 84’ünün (%8.7)’nin ise kitap okuyarak boş zamanlarını geçirdikleri gözlenmiştir.

Katılımcılardan interneti eğlence amaçlı kullananların oranı %82.2 olarak görülmüştür. İnterneti sosyalleşme amacıyla kullananların sayısı oranı % 10.4’tür. Katılımcıların interneti bilgi amaçlı kullananların oranı ise % 7.5’tir. Katılımcıların interneti genelde eğlence amaçlı kullanması, internet kullanımını konusunda bilinçli bir yaklaşımın sergilenmediği yorumuna sebep olabilir.

Tablo 3: Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı Ölçeği İnternet Bağımlılığı Durumları Frekans ve Yüzde Değerleri

İnternet Bağımlılığı Durumları	f	%
Semptom Göstermeyenler(0-49)	585	60.8
Semptom Gösterenler(49-79)	361	37.6
Patolojik İnternet Kullanıcısı(80-100)	15	1.6
Toplam	961	100.0

Tablo 3.'te öğrencilerin madde toplam puanlarına göre, bağımlılık durumu üç gruba ayrılmış olup birinci grup "Semptom Göstermeyenler", ikinci grup "Sınırlı Semptom Gösterenler", üçüncü grup ise "Patolojik İnternet Kullanıcısı" olarak tanımlanmıştır. Araştırmada 961 öğrenciden 585 (60,)'i semptom göstermeyenler, 361 (37,6)'sı sınırlı semptom gösterenler (olası bağımlı veya risk altında olanlar) ve 15 (1,6)'sı patolojik internet kullanıcısı olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar dikkate alındığında; olası bağımlı veya risk altında olanların (sınırlı semptom gösterenler) oranının yüksek olduğu, patolojik internet kullanıcısı oranının düşük olduğu, katılımcıların yarıdan fazlasının ise semptom göstermedikleri anlaşılmıştır.

Tablo 4: Öğrencilerin Geneline Ait İnternet Bağımlılığı Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları, Frekans, Standart Sapma Minimum ve Maksimum Değerleri

Değişkenler	Frekans	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Min	Max
İnternet Bağımlılığı	961	38.55	19.80	0.00	95.00

Tablo 4.'te öğrencilerin geneline ait internet bağımlılığı ölçeği toplam puan ortalamaları yer almıştır. Bu tabloda öğrencilerin internet bağımlılığı ölçeği toplam puanından $X = 38,55$ puan ortalamasına sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Katılımcıların internet bağımlılığı düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Bağımsız Grup t-testi sonuçları anlamlı çıkmamıştır. Bir başka ifade ile cinsiyet değişkenine göre erkek ve kız öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri farklılaşmamıştır.

"Katılımcıların, internet bağımlılığı düzeyinin akıllı telefon değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Bağımsız Grup t-testi' sonuçları aşağıda tablo 5.8'de verilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı Düzeyinin Öğrencilerin Akıllı Telefon Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar için T-Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Gruplar	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
İnternet Bağımlılığı	Evet	763	2.02	0.97	958	6.24	0.00
	Hayır	197	1.53	0.95			

Tablo 5'te görüldüğü gibi 9. ve 10.sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyi puanlarının akıllı telefon değişkenine göre puanları arasında anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene $F=0.621$; $p>.05$). Daha sonra ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, akıllı telefon değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.($t=-1.62$;

p<.05) Tablo 5.'e bakarak akıllı telefon kullanan öğrencilerin ortalamasının, akıllı telefon kullanmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulguya göre akıllı telefon kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin akıllı telefon kullanmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların, İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternet Kullanma Süresi Kontrol Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları aşağıda tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternet Kullanma Süresi Kontrol Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

İnternet Kullanım Kontrol	N	\bar{X}	S	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Games Howel
Hiç Kimse	245	2.24	1.04	Gruplararası	48.66	2	24.33	26.27	0.00	a>b
Kendim	536	1.72	0.92	Gruplariçi	886.31	957	0.926			c>b
Ailem	180	2.05	0.95	Toplam	934.98	959				
Toplam	960	1.92	0.98							

Tablo 6.'da görüldüğü gibi 9.ve 10.sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin kullanma süresi kontrol değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda internet kullanım süresi kontrol değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur(F=26.27; p<.05). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene's testiyle yapılan grupların varyanslarının homojenliği testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı görülmüş (Levene F=3.980; p<.05), bağlı olarak uygun post-hoc tekniklerinden 'Games Howell' çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Games Howell testi sonucunda kullanım süresi kontrol değişkenine göre hiç kimse kontrol etmiyor ile kendim kontrol ediyorum arasında ve ailem kontrol ediyor ile kendim kontrol ediyorum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre internet kullanma süresini kendileri kontrol eden öğrencilerin ortalaması diğerlerinden daha düşük olduğu için internet kullanma süresini kendileri kontrol edenlerin bağımlılık düzeyinin daha az olduğu söylenebilir.

Katılımcıların, internet bağımlılığı düzeyinin aile müdahalesi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Bağımsız Grup t-testi sonuçları aşağıda tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı Düzeyinin Aile Müdahalesi Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar için T-Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Gruplar	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
İnternet Bağımlılığı	Evet	577	1.97	0.95	957	2.07	0.03
	Hayır	382	1.83	1.03			

Tablo 7.'de görüldüğü gibi 9.ve 10.sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyi puanlarının aile müdahalesi değişkenine göre puanları arasında anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş,

sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene $F=2.741$; $p>.05$). Daha sonra ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, aile müdahalesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. ($t=2.07$; $p<.05$) Tablo 7'ye bakılarak aile müdahalesi olan öğrencilerin ortalamasının, aile müdahalesi olmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulguya göre aile müdahalesi olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin aile müdahalesi olmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin haftalık spor saati değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi sonuçları tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Haftalık Spor Saati Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Haftalık Spor	N	\bar{X}	S	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Games Howell
1 saat	457	2.00	1.00	Gruplararası	9.011	3	3.004	3.10	0.02	a>c
2 saat	233	1.82	0.92	Gruplarıçi	925.970	956	0.969			
3 saat	114	1.74	0.92	Toplam	934.980	959				
4 saat ve üz.	156	1.94	1.04							
Toplam	960	1.92	0.98							

Tablo 8'de görüldüğü gibi 9.ve 10.sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin haftalık spor saati değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin internet bağımlılık düzeyi puan ortalamalarının haftalık spor saati değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık sergilediği bulunmuştur ($F=3.10$; $p<.05$). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene's testiyle yapılan grupların varyanslarının homojenliği testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı görülmüş (Levene $F=2,756$; $p<.05$), bağılı olarak uygun post-hoc tekniklerinden 'Games Howell' çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Games Howell testi sonucunda 1 saat spor yapanlar ile 3 saat spor yapanların puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre 1 saat spor yapanların aritmetik ortalaması 3 saat spor yapanlardan daha yüksek olduğu için 1 saat spor yapanların bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu bulgudan yola çıkarak düzenli ve yeterli spor yapmanın bağımlılığı azalttığı söylenebilir.

Katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin boş zamanları değerlendirme değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan 'Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi sonuçları tablo 9.'da verilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Boş Zamanları Değerlendirme Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Boş Zaman Değer.	N	\bar{X}	S	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Scheffe
Spor	144	1.59	0.87	Grup.arası	135.09	5	27.02	32.22	0.00	d>a,e>a
Müzik	270	1.74	0.93	Grup.riçi	799.88	954	0.83			d>b,e>b
Kitap Okumak	84	1.50	0.97	Toplam	934.98	959				d>c,e>c
Bilgisayar Oyn	92	2.11	0.90							d>f,e>f
İnternet	286	2.44	0.91							
Diğer	84	1.48	0.87							
Toplam	960	1.92	0.98							

Tablo 9’da görüldüğü gibi 9.ve 10.sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin boş zamanları değerlendirme değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyi puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur($F=32.22$; $p<.05$). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene’s testiyle yapılan grupların varyanslarının homojenliği testi sonucunda, varyansların homojen olduğu görülmüş ($Levene F=0.742$; $p>.05$), bağlı olarak uygun post-hoc tekniklerinden ‘Scheffe’ çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Scheffe testi sonucunda spor yapmak ile bilgisayar oyunu ve internet kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Tablo 9.’a bakılarak internet kullanımı ve bilgisayar oyununun aritmetik ortalamasının spor yapmanın aritmetik ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgudan yola çıkarak spor yapmanın internet bağımlılık düzeyini azalttığı bilgisayar oyunu, ve internet kullanımının internet bağımlılık düzeyini artırdığı söylenebilir.

Müzik dinlemek ile ve internet kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Tablo 9.’a bakılarak internet kullanımının aritmetik ortalamasının müzik dinlemenin aritmetik ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgudan yola çıkarak müzik dinlemenin internet internet bağımlılık düzeyini azalttığı internet kullanımının bağımlılık düzeyini artırdığı söylenebilir.

Kitap okumak ile bilgisayar oyunu ve internet kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Tablo 9.’a bakılarak internet kullanımı ve bilgisayar oyununun aritmetik ortalamasının kitap okumanın aritmetik ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgudan yola çıkarak kitap okumanın internet bağımlılık düzeyini azalttığı bilgisayar oyunu ve internet kullanımının internet bağımlılık düzeyini artırdığı söylenebilir.

Bilgisayar oyunu ve diğer amaçlı kullanımlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Tablo 9.’a bakılarak bilgisayar oyununun aritmetik ortalamasının diğer amaçlı kullanımın aritmetik ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgudan yola çıkarak bilgisayar oyununun internet bağımlılık düzeyini artırdığı söylenebilir.

Katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin internet kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan ‘Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testi sonuçları tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacı Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

İnternet Kullanım Amacı	N	\bar{X}	S	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Games Howell
Eğlence	788	2.02	0.96	Grup.arası	64.01	2	32.00	35.16	0.000	a>b
Sosyalleşme	100	1.69	0.95	Grup.riçi	870.96	957	0.91			a>c
Bilgi Edinme	72	1.08	0.80	Toplam	934.98	959				b>c
Toplam	960	1.92	0.98							

Tablo 10’da görüldüğü gibi 9.ve 10.sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internet kullanım amacı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucunda öğrencilerin internet bağımlılık düzeyi puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur($F=35.16$; $p<.05$). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene’s testiyle yapılan grupların varyanslarının homojenliği testi sonucunda, varyansların homojen olduğu görülmüş (Levene $F=2.348$; $p>.05$), bağlı olarak uygun post-hoc tekniklerinden ‘Scheffe’ çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Scheffe testi sonucunda eğlence ile sosyalleşme, eğlence ile bilgi edinme, sosyalleşme ile bilgi edinme puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre internet bağımlılık düzeyi en yüksek olanlar interneti eğlence amaçlı kullananlar daha sonra ise sosyalleşme amaçlı kullananlar en sonda ise bilgi edinme amaçlı kullananların olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma sonuçlarına göre lise öğrencilerinin %60.8’inin semptom göstermediği anlaşılmıştır. Sınırlı semptom gösterenlerin oranı %37.6 iken patolojik anlamda semptom gösterenlerin oranı ise % 1.6 olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular Sulak (2015)’in üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasındaki internet bağımlılık oranı (1.2) ile tutarlılık göstermekte fakat sınırlı semptom gösterenlerin oranını karşılaştırdığımızda bu oranın % 10,1’den % 37.6’ya çıktığı görülmektedir. Yapılan bu mevcut çalışmada katılımcılardan bağımlılık riski taşıyan %37.6’sı ile temsil edilen grubun % 41.5 (150 kişi)’inin uygulanan internet bağımlılık testinde (60-80) puan aralığında olması ciddi bir davranışsal bağımlılık tehlikesinin hemen önümüzde durduğunu göstermektedir. Bu oran toplam katılımcıların % 16’sına tekabül etmektedir. Eftekin (2015) bağımlılık riski taşıyan bu gruptaki katılımcıların kontrol altına alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu riskin bağımlılığa dönüşmesi gençlerimizin gelecekte çok ciddi ciddi bir internet bağımlılığı tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyi ile akıllı telefona sahip olma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre akıllı telefon kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin akıllı telefon kullanmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara göre akıllı telefon kullanımının bireylerin internet bağımlısı olmalarında etkili bir neden olabileceği düşünülebilir. Akıllı telefonların bu konuda bir bağımlılık sonucunu oluşturabilecekleri bireylerin internet bağımlısı olmalarında etkili bir neden olabileceği düşünülmelidir (Yücelten, 2016). Günümüzde insanların gittikleri ortamların birçoğunda ücretsiz olarak sunulan kablosuz ağlar ile internet bağlantılarına kaldığı yerden

devam edebilmeleri, mobil telefon sağlayıcıların sunduğu internet paketleri, internete ulaşmanın daha kolay ve daha ucuz olması internet bağımlılığını artıran önemli etkenlerdendir (DDK, 2014).

Araştırmada öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre internet bağımlılığı düzeyi puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. İnterneti kadınların ve erkeklerin cinsiyet farklılığı olmaksızın kullandıkları bilinmektedir. Taçyıldız (2011) ve Şahin(2014) yaptıkları çalışmalarda ise öğrencilerin internet bağımlılık puanlarıyla cinsiyet değişkeni arasında anlamlı fark bulunmamıştır. TÜİK (2016) e göre erkeklerin internet kullanımının kızlara göre daha fazla olduğu bilinmektedir. Sulak (2015)'a göre; öğrencilerin cinsiyet değişkeniyle internet bağımlılığı toplam puan ortalamalarında erkekler lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Benzer sonuçlar İnan (2010), Üçkardeş (2010), Zorbaz (2013)'in yaptıkları çalışmalarda da görülmüştür. Araştırmalarda internet kullanımının ve bağımlılığının daha çok erkeklerde görülme sebebi olarak erkek kullanıcıların teknolojiye ve internet bağımlılık nesnelere çevrimiçi oyun, çevrimiçi sohbet, çevrimiçi seks, çevrimiçi kumar gibi nesnelere olan aşırı ilgilerinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

İnternet kullanım süresini kim kontrol eder değişkenine göre, internet kullanım süresini kendilerinin kontrol ettiğini söyleyen katılımcıların, internet bağımlılık oranlarının daha düşük olduğu görülmüştür. İnternet kullanma konusunda, aile müdahalesinin olduğunu söyleyen katılımcıların ise internet bağımlılığının daha fazla olduğu görülmüştür. Ailelerin bilinçli internet kullanımı konusunda gençlere olan etkisinin bu konuda etken olduğunu düşünebiliriz. Ergenlerin kontrolsüz internet kullanımı gençlerin internette zararlı içeriklerle karşılaşmasına interneti kötüye kullanmalarına sebebiyet verebilir Ayrıca BTK (2015) raporuna göre dijital dünyaya henüz hazır olmayan çocuk ve ergenler karşılaştıkları karmaşık bilgileri nasıl değerlendireceklerinin farkında değildirler. Aileler de çocukları sanal dünyada gezinirken onları denetlemeleri ve rehberlik yapmaları gerektiğinin farkında değildirler. Gençlerin internet kullanımında kendi oto kontrollerini sağlayamayacak olması ve ebeveynin bilinçsiz olması gençlerin problemleri internet kullanımına dair ciddi bir riski beraberinde getirdiği düşünülebilir.

İnternete nereden bağlanıyorsunuz değerlendirme sonucuna göre katılımcıların 382 (%39.8)' si evden bağlandığını belirtmiştir. Katılımcıların 485 (%50.5)'i cep telefonundan bağlandığını belirtmiştir. İnternet kafeden internete bağlandıklarını söyleyen katılımcıların sayısı ise 32 (%3.3)'tür. Analiz sonucunda öğrencilerin çoğunluğunun internete şahsi bilgisayar ve akıllı telefonlarından girdikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyinin aile müdahalesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre, internet kullanımına aileleri tarafından müdahale edilen çocukların internet bağımlılık düzeyleri, aileleri tarafından internet kullanımına müdahale edilmeyen katılımcılara belirgin bir oranda yüksek çıkmıştır. İnternet kullanımına karşı aile müdahalesinin olduğu ailelerde internet bağımlılığının yüksek olması demokratik olmayan otoriter anne baba tutumundan kaynaklandığı sonucunu ortaya çıkarabilir. Bu durum internet bağımlılığı yüksek çıkan katılımcıların ailelerinin internet kullanımına dair bilinçli bir müdahalelerinin olmadığını, bu durumda gençlerin internette her türlü riskle karşılaşabileceklerini ayrıca katılımcıların bilinçsiz internet kullanımından doğan olumsuz alışkanlıklarının evdeki sorumluluklarını yerine getirme durumlarının da olumsuz anlamda etkileyeceği düşünülebilir. Bu bulgunun sonuçlarının tam tersi sonuçlarda yapılan araştırmalar da gözlenmiştir. İşleyen (2013)'e göre

lise öğrencilerinin anne babalarının tutumlarını otoriter olarak algılamaları arttıkça, internet bağımlılığı düzeylerinde de artış olacağı sonucu gözlenmiştir. Ayas ve Horzum (2013) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise çocuklarının internet kullanımına karşı tutumu ihmalkâr olan ailelerin çocuklarının daha fazla internet bağımlısı oldukları görülmüştür. Çocuklarının internet kullanımı konusunda demokratik aileler, çocuklarıyla iletişim içinde, internet kullanımıyla ilgili uyulacak kuralları belirleyip, gerekli sınırlamaları getiriyor olabilirler. Destekleyici bir etkileşim ortamında getirilen bu sınırlamalar bireylerin, internetin aşırı ve problemlili kullanımına yönelmemelerini sağlıyor olabilir. Ayrıca demokratik ailelerde yetişen bireylerin sahip oldukları özdenetim interneti sağlıklı bir biçimde kullanmalarına yardımcı olacağı da düşünülebilir.

Boş zamanları değerlendirme değişkenlerine göre hangi gruplarda farklılık gösterip göstermediğini belirlemek yapılan gözlem sonucunda internet kullanımı ve bilgisayar oyununu ile spor yapma değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Boş zamanlarında spor yapanların bağımlılık düzeyleri internet ve bilgisayar kullananlara göre düşük çıkmıştır. 1997 ile 2014 yılları arasında uyuşturucu kullanımının arttığını, ancak genç sporcularda bu maddeleri kullanma oranının düştüğünü belirlenmiştir (Valiz,2016). Gençlerin hareket imkânlarının şehir hayatında azalmasıyla beraber daha uzun süre teknoloji araçlarını kullanabilme istekleri sporu her geçen gün hayatlarından çıkardıkları ya da azalttıkları bir noktaya getirmiştir. Bu sebeple teknolojik araçları daha uzun süre kullanabilmek amacıyla spor yapmayı bırakan ya da ihtiyacından daha az yapar hâle gelen bir genç, sporun özellikle içinde bulunduğu dönem için alternatifsiz faydasından mahrum kalmaktadır (Dinç,2015).

Öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin internet kullanım amacı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini bulmak amacıyla yapılan gözlem sonucunda eğlence ile sosyalleşme, eğlence ile bilgi edinme, sosyalleşme ile bilgi edinme puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre internet bağımlılık düzeyi en yüksek olanlar interneti eğlence amaçlı kullananlar daha sonra ise sosyalleşme amaçlı kullananlar en sonda ise bilgi edinme amaçlı kullananların olduğu anlaşılmıştır. Başbakanlık (2008)'a göre İnterneti en çok dosya/program indirme, oyun oynama, müzik dinleme, film izleme, yeni insanlarla tanışma ve sohbet etme amacıyla kullanan gençlerin problemlili internet kullanım risklerinin arttığı görülmüştür. İnternetin bilgi edinme amacıyla kullanılmasının ise problemlili internet kullanımına dair daha az soruna sebep olduğu ifade edilmektedir. İnterneti en çok eğlence ve sosyalleşme amaçlı kullananların bağımlılık düzeyinin yüksek olması ailelerin bilinçli internet kullanımı konusunda farkındalıklarının az olduğunu gösterebilir. Katılımcıların interneti eğlence ve sosyalleşme amacıyla kullanması internet bağımlılığına sebep olacağı gibi öğrencilerin aile ve çevresiyle olan ilişkilerini de olumsuz anlamda etkileyeceği düşünülmektedir. Ailelerin, çocukların internet kullanım sürelerine ve internet kullanım içeriklerine dair örnek bir tutum içinde olmaları gerekmektedir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Milli Eğitim Bakanlığı bilinçli teknoloji kullanımını konusunda müfredatını zenginleştirerek öğretim programlarını güncellemelidir. Bu konuda tüm öğretmenlere eğitim verilmelidir. Okul idarecileri, rehber öğretmenler, bilişim öğretmenlerinin okullarda koordineli çalışmaları sağlanarak örtük programın en etkin bir şekilde uygulanması

sağlanmalıdır.

- b) Okullarda öğrencilere ve okul personeline yönelik internet bağımlılığı alanında uzman kişiler tarafından konferanslar, seminerler verilmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.
- c) Okul yönetimi, rehberlik servisi, öğretmenler ve velilerle işbirliği içinde internet bağımlılığı davranışları gözlenen öğrenciler için ortaklaşa çalışmalar yapılması faydalı olabilir.
- d) Okullardaki psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin internet bağımlılığı belirtisi gösteren öğrencilere bireysel ya da grup rehberlik çalışmalarlarıyla ailelerinde dahil olacağı, rehberlik eğitimi faaliyetlerinde bulunmaları gerekmektedir.
- e) İnternet bağımlılığı belirtileri gözlenen öğrencilerin sosyal açıdan sahip oldukları yeteneklerini ön plana çıkaracakları etkinliklere yönlendirilmelerinin öğrenciler açısından yararlı olabileceğine inanılmaktadır.
- f) Araştırmalara göre internet, öğrencilerin varoluşsal ihtiyaçlarının çoğunun karşılandığı ve sosyalleşebildikleri bir mecra olarak görülmektedir. Öğrencilerin bu ihtiyaçlarının giderilebilmesi için sivil toplum örgütleri ve ailelerin birlikte işbirliği içinde olacağı akran grupları oluşturulmalıdır. Böylece internet bağımlılığına sebebiyet veren en önemli unsur olan çevre unsurunun olumsuz etkilerinden gençlerimizin çocuklarımızın korunması sağlanabilir.
- g) Eğitim Fakülteleri, Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda bilinçli teknoloji kullanımı ile ilgili birimler kurularak bu konuda il genelinde yapılacak faaliyetlerde eşgüdümlü hareket edilmesinin sağlanması, internet bağımlılığını önleyici tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- h) Evlilik öncesi dijital ebeveyn sertifikasyon programı uygulanmalıdır.
- i) Çizgi film programlarıyla çocukların bilinçli internet kullanımı özendirilmelidir.
- j) Araştırma sonuçlarında görülen internet kullanımını kendi kontrol eden öğrencilerin dışardan kontrole göre daha az bağımlı oldukları gerçeğinden yola çıkarak öğrencilere kendi kendilerini kontrol edebilme alışkanlığı kazandırılması önemlidir. Bu kapsamda okul öncesi ve ilköğretim çağından itibaren çocukların otokontrol alışkanlığı kazanmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir.
- k) Ailelerin çocuklarına internet kullanımı ile ilgili vakit ayırmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Okullar, halk eğitim merkezleri ya da belediyeler tarafından bilinçli ve güvenli internet kullanımına yönelik ailelere eğitimler verilmesi önerilebilir.
- l) Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılan gençlik kamplarının Türkiye'de yaygınlaştırılarak yapılması gerekmektedir.
- m) İnternet bağımlılığı günümüz koşullarında giderek yayılmakta olan patolojik bir hastalık haline gelmiştir. Yurt dışında bu bağımlılığın giderilmesi için birçok klinik kurulmuş ve kliniklerde tedavi hizmetleri vermeye başlamıştır. Türkiye'de de bu konuya olan ilginin artırılması gerekmektedir.
- n) Bu çalışma, Kahramanmaraş ilindeki liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerden örneklem seçerek gerçekleştirilmiş olup daha geniş bir evren ve örnekleme başka illerde benzer çalışmaların yapılması önerilebilir. Böylece farklı şehir veya bölgelerden alınacak sonuçların karşılaştırılması, internet bağımlılığını açıklamada ve bu doğrultuda çözümlerin üretilmesinde etkili olabilir.

KAYNAKÇA

- Akel, K. (2016). *Çocuğumu internette kaybettim*. İstanbul: AZ Kitap Yayıncılık.
- Ayas, T. ve Horzum, M.B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39), 46-57.
- Başbakanlık, (2008). *İnternet kullanımı ve aile araştırması*. Ankara, <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/internet%20ve%20aile.pdf>, Erişim Tarihi: 04.05.2017.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*, Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- BTK, (2015). *İnternetin bilinçli kullanımı ve teknoloji bağımlılığı çalıştay raporu*. İstanbul. www.guvenliweb.org.tr/dosya/MUUMu.pdf/indir, Erişim Tarihi: 04.05.2017.
- DDK, (2014). *Madde ve diğer bağımlılıklar araştırma ve inceleme raporu*. <http://www.tccb.gov.tr/ddk/20140130-2014-02.PDF>, Erişim Tarihi: 17.05.2017.
- Dinç, M. (2016). *İnternet bağımlılığı*. İstanbul: Türkiye Yeşilay Cemiyeti.
- Dinç, M. (2015). Teknoloji bağımlılığı ve gençlik. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3, 31-65.
- Eftekin, P. (2015). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Ekici, A. (2002). Aziz Antonius'un baştan çıkarılması: bir kötü alışkanlık olarak internet. *Cogito Dergisi*, 30, 227-235.
- İnan, A. (2010). *İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İşleyen, F. (2013). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin kişisel ve ailesel faktörlerle ilişkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Ögel, K. (2014). *İnternet bağımlılığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sağlık Bakanlığı, (2017). <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/maddebagimlilik.pdf>, 01.06.2017 tarihinde erişildi.
- Şahin, N. (2014). *Ergenlik problemleri ve başatma yöntemleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sulak, Ş. (2015). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Taçyıldız, Ö. (2010). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tarhan, N. ve Nurmedov S. (2011). *Bağımlılık sanal veya gerçek*. İstanbul: Timaş Yayınları

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 66 Mart - Nisan 2018

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Tarhan, N. (2015). Toplumda sıfır kuşağı tehlikesi! www.nevzattarhan.com, Erişim Tarihi: 14.05.2017.
- TDK,(2017).http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.533ebd488c68f958684403, Erişim Tarihi: 10.06.2017.
- Üçkardeş, E.A. (2010). *Mersin Üniversitesi öğrencileri arasında internet bağımlılığının değerlendirilmesi*, Uzmanlık tezi, Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Mersin.
- Valiz, P. (2016). Spor yapmak gençleri koruyor. <https://www.gidahatti.com/> Erişim Tarihi: 11.05.2017.
- Yücelten, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikolojisi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Zorbaz, O. (2013). *Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve ekran ilişkileri açısından incelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.